

Νίκος Καζαντζάκης, *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*

A. ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Βιογραφία

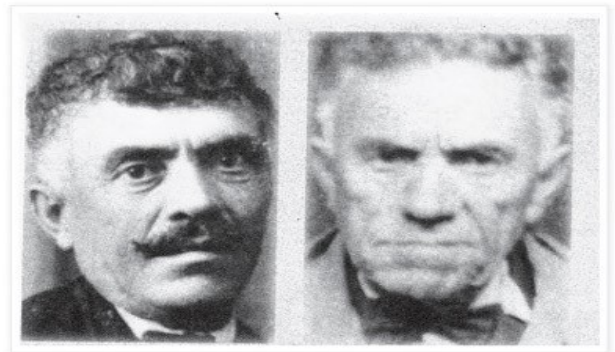
Ο Νίκος Καζαντζάκης (1883-1957) ήταν ένας μεγάλος ποιητής και πεζογράφος με παγκόσμια αναγνώριση, αφού μεταφράστηκε σε πάνω από σαράντα ξένες γλώσσες. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1883 και ήταν το πρώτο παιδί του Μιχάλη Καζαντζάκη. **Σπούδασε νομικά** στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στη συνέχεια μετεκπαιδεύτηκε στο Παρίσι κι έγινε Υφηγητής της Νομικής Σχολής. **Για πέντε χρόνια ταξίδεψε σ' όλη την Ευρώπη.** Έμαθε στην εντέλεια **επτά ξένες γλώσσες, πέρα από τα Λατινικά και τα Αρχαία Ελληνικά,** που είχε μάθει σε βάθος στα χρόνια που φοίτησε στο Γυμνάσιο και το Πανεπιστήμιο. Αργότερα **ταξίδεψε στην Παλαιστίνη, την Αίγυπτο, την Κίνα, την Ιαπωνία, στη Ρωσία.** Παντρεύτηκε δυο φορές, πρώτα με τη Γαλάτεια Αλεξίου (Καζαντζάκη) κι ύστερα με την Ελένη Σαμίου.

Κατά την περίοδο που περνά στην μεταπολεμική Γερμανία (1922 – 1923) γράφει την *Ασκητική*, ένα από τα σημαντικότερα έργα του και που στην πραγματικότητα είναι φιλοσοφική μελέτη, την οποία εξέδωσε το 1927. Πρόκειται για ένα βιβλίο σύντομο, στις σελίδες του οποίου εκφράζεται η μεταφυσική πίστη του Καζαντζάκη και όπου διαγράφει τη μέθοδο ν' ανεβεί η ψυχή από κύκλο σε κύκλο, ώσπου να φτάσει στην ανώτατη επαφή. Και οι κύκλοι αυτοί είναι πέντε: "Εγώ, Ανθρωπότητα, Γης, Σύμπαν, Θεός".

Την ίδια εποχή ο Καζαντζάκης επεξεργαζόταν ένα άλλο έργο του, την Οδύσσεια, την οποία και εξέδωσε το 1938. Η Οδύσσεια είναι ένα τεράστιο σε όγκο φιλοσοφικό ποίημα, που αποτελείται από 33,333 δεκαεπτασύλλαβους στίχους σε 24 ραψωδίες. Η ιστορία αρχίζει εκεί που σταματά η Οδύσσεια του Ομήρου, με τον Οδυσσέα να βρίσκει την Ιθάκη πολύ μικρή για να τον κρατήσει μετά από όλες τις περιπτώσεις τις οποίες βίωσε καθ' οδόν και, παρατώντας τις υποχρεώσεις του απέναντι στην οικογένεια και το λαό του, ρίχνεται εκ νέου σε καινούριες εξερευνήσεις.

Παράλληλα με την επεξεργασία της Οδύσσειας, ο Καζαντζάκης έγραψε και μια σειρά από ποιήματα για πρόσωπα που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της δικής του προσωπικότητας: για τον Δάντη, τον Γκρέκο, τους γονείς του κ.ά. Τυπώθηκαν μετά το θάνατό του με τον τίτλο Τερτσίνες.

ο Ζορμπάς σε ηλικία 50 χρονών και δεξιά λίγο πριν πεθάνει

Την αποφασιστική όμως στροφή στη λογοτεχνική του παραγωγή την έκανε ο Καζαντζάκης προς το μυθιστόρημα, ένα είδος με το οποίο μέχρι τότε δεν είχε ασχοληθεί. Το πρώτο του μυθιστόρημα είναι ο Βίος και η πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά (1946). Στο έργο αυτό ο Καζαντζάκης μυθοποιεί ένα πραγματικό πρόσωπο από τη Μακεδονία, με τον οποίο συνεργάστηκε σε μια επιχείρηση μεταλλείων την περίοδο 1916 -17 στη Μάνη. Η δράση μετατίθεται από το συγγραφέα στην Κρήτη, αλλά η κεντρική μορφή που κυριαρχεί στο μυθιστόρημα είναι η ξεχειλισμένη ζωική ορμή του πρωτόγονου αυτού, μη κοινωνικού ανθρώπου, που ο στοχαστής

και πολιτισμένος Καζαντζάκης τον βλέπει στην απέναντι όχθη με κάποια ζήλεια. Θέμα του είναι πώς ένας νέος διανοούμενος, ο οποίος περιφρονεί τις χαρές της ζωής, μαθαίνει από έναν ηλικιωμένο άνθρωπο του λαού να τις εκτιμά. Είναι σίγουρα ένας από τους πιο αληθινούς μυθιστορηματικούς τύπους του Καζαντζάκη, όπως άλλωστε ολόκληρο το πρώτο του μυθιστόρημα είναι ασφαλώς και το καλύτερό του.

Τα μυθιστορήματα που ακολουθούν στη συνέχεια είναι πολλά. **Το 1948 έγραψε το *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται***, το οποίο έκανε περισσότερο γνωστό τον συγγραφέα στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ο μύθος του ξετυλίγεται σ' ένα ελληνικό χωριό όπου αναπαριστάνονται θεατρικά τα πάθη του Χριστού, από τους ίδιους τους κατοίκους. Ο Μανολιός, που υποδύεται τον Χριστό, στο τέλος θα «ξανασταυρωθεί», επειδή βοηθάει τους φτωχούς και εξαθλιωμένους πρόσφυγες και υποστηρίζει το δίκιο. Η σύγκρουση ανάμεσα στον ήρωα και τους συγχωριανούς του θα πάρει δραματικές διαστάσεις που δίνονται από το συγγραφέα με ρεαλισμό.

Ο Καπετάν Μιχάλης (1950) είναι το τρίτο μυθιστόρημα του Καζαντζάκη. Είναι εμπνευσμένο από τους αγώνες των Κρητικών για απελευθέρωση. Ο ήρωας του μυθιστορήματος είναι η προσωποποίηση του αγωνιζόμενου Κρητικού για ελευθερία. Τον επόμενο χρόνο έγραψε τον ***Τελευταίο πειρασμό*** (1950-51), που έχει ως βασικό θέμα του τον Χριστό και προκάλεσε έντονες αντιδράσεις, κυρίως από το χώρο της Εκκλησίας.

Το πεζογραφικό του έργο εμπνέεται από τα διδάγματα των μεγάλων ρεαλιστών συγγραφέων του 19ου αιώνα. Παρά τα κάποια ελαττώματά του (όπως είναι για τον σύγχρονο αναγνώστη η

εξεζητημένη γλώσσα και η πολύ φανερή υποστήριξη των ιδεών του), φανερώνει **μεγάλη περιγραφική δύναμη, με συναρπαστικές εικόνες και ωραία κίνηση του πλήθους**, μαζί με μερικούς ανεπανάληπτους ήρωες, όπως ο ομώνυμος πρωταγωνιστής στο **Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά**.

ΠΟ.Θ.Ε.Γ (potheg.gr)

Σχόλια για τον Ζορμπά:

1. [...] Δεν έχει, από όσο μπορώ να ελέγξω, μέχρι τώρα επισημανθεί ότι οι πρώτες φράσεις του: «Τον πρωτογνώρισα στον Πειραιά. Είχα κατέβει στο λιμάνι...», αποτελούν πιστή αντανάκλαση της περίφημης εισαγωγικής πρότασης από την *Πολιτεία* του Πλάτωνα: «*Κατέβην χθες εις Πειραιά...*». Άλλωστε στον τίτλο περιλαμβάνει τη λέξη πολιτεία, την οποία χρησιμοποίησε ο Πλάτωνας για να περιγράψει το ιδανικό του κράτος. Ο πλατωνικός φιλοσοφικός διάλογος ξεκινάει, κατά το συνήθη τρόπο, με μια ρεαλιστική περιγραφή της καθημερινής τάχα ζωής. Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο ο Καζαντζάκης, χρησιμοποιώντας ακόμη και τις ίδιες λέξεις με τον Πλάτωνα, ξεκίνησε μian αφήγηση, ολόκληρο το μυθιστόρημα δηλαδή, που προβάλλεται ως το σύγχρονο αντίστοιχο ενός πλατωνικού διαλόγου. Έχοντας αυτό υπόψη, κατανοούνται και δικαιολογούνται οι ατελείωτες συζητήσεις του Ζορμπά με το 'αφεντικό' του-αφηγητή, σχετικά με σοβαρότατα θέματα. Το μυθιστόρημα, εκτός από σύγχρονο συναξάρι είναι και ένας σύγχρονος πλατωνικός διάλογος.

Roderick Beaton, Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία. Ποίηση και Πεζογραφία, 1821-1992, μτφ. Ευαγγελία Ζουργού-Μαριάννα Σπανάκη, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1996, 232.

2. Στο εξωτερικό ο Ζορμπάς και ο Τελευταίος πειρασμός έγιναν περισσότερο γνωστά ως κινηματογραφικές ταινίες των Μιχάλη

Κακογιάννη και Μάρτιν Σκορτσέζε αντίστοιχα παρά ως μυθιστορήματα. [...] **Στη διεθνή συλλογική φαντασία, το όνομα «Ζορμπάς» έχει καταστεί ένα είδος υπερβολικού, αν και αξιαγάπητου, στερεότυπου αντιπροσωπευτικού της νεότερης Ελλάδας.** Σχεδόν κάθε τουρίστας, αλλά και κάθε φιλέλληνας σε ολόκληρο τον κόσμο, θα «εκτεθεί» υποχρεωτικά στο «χορό του Ζορμπά», το συρτάκι, που επινοήθηκε για το εν λόγω φιλμ, και στη μουσική του Μίκη Θεοδωράκη. Στην Κρήτη, όπου εκτυλίσσεται η ιστορία του Ζορμπά, πολλές ταβέρνες φέρουν το όνομα του καζαντζακικού ήρωα. Πόσα, αλήθεια, ελληνικά εστιατόρια, μπαρ και νυχτερινά κέντρα σε ολόκληρο τον κόσμο δεν στηρίζονται στο όνομα «Ζορμπάς», στο ούζο, στη ρετσίνα και τη γαλανόλευκη για να διαφημίσουν τα ξεχωριστά εδέσματά τους;

Roderick Beaton, «Εισαγωγή», μτφ. Θανάσης Κατσίκερός. Εισαγωγή στο έργο του Καζαντζάκη. Επιλογή κριτικών κειμένων, επιμ. Roderick Beaton, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2011, ιε'-ιζ'.

Η στάση της Εκκλησίας απέναντι στον Νίκο Καζαντζάκη

[...] Ο ίδιος ο Καζαντζάκης, απαντώντας στις απειλές της εκκλησίας για τον αφορισμό του, έγραψε σε επιστολή του: «Μου δώσατε μια κατάρα, Άγιοι Πατέρες, σας δίνω μια ευχή: Σας εύχομαι να 'ναι η συνείδησή σας τόσο καθαρή όσο η δική μου και να 'στε τόσο ηθικοί και θρήσκοι όσο είμαι εγώ». **Τελικά η Εκκλησία της Ελλάδος δεν τόλμησε να προχωρήσει στον αφορισμό του Νίκου Καζαντζάκη, καθώς ήταν αντίθετος σε κάτι τέτοιο ο οικουμενικός πατριάρχης Αθηναγόρας.**

Η Ελένη Καζαντζάκη ζήτησε από την Εκκλησία της Ελλάδος να τεθεί η σορός του σε λαϊκό προσκύνημα, επιθυμία την οποία ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, Θεόκλητος Β' απέρριψε

με τη δικαιολογία του ότι υπήρχαν σχετικοί φόβοι πρόκλησης επεισοδίων εκ μέρους παραεκκλησιαστικών οργανώσεων. Έτσι, η

σορός του συγγραφέα μεταφέρθηκε στο Ηράκλειο. Έπειτα από μεγάλη λειτουργία στον Ναό του Αγίου Μηνά, η οποία εψάλη στις 11 το πρωί παρουσία του Αρχιεπισκόπου Κρήτης Ευγενίου και 17 ακόμη ιερέων, έγινε η ταφή του Νίκου

Καζαντζάκη, στην οποία όμως εκείνοι δεν συμμετείχαν κατόπιν απαγόρευσης του Αρχιεπισκόπου.

Η ταφή έγινε πάνω στα βενετσιάνικα τείχη του Ηρακλείου, διότι η ταφή του σε νεκροταφείο απαγορεύτηκε από την Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος. Στον τάφο του Νίκου Καζαντζάκη χαράχτηκε, όπως το θέλησε ο ίδιος, η επιγραφή:

Δεν ελπίζω τίποτα, δε φοβούμαι τίποτα, είμαι λήπτερος.

Νίκος Καζαντζάκης - Βικιπαίδεια (wikipedia.org)

Λίγα λόγια για το σαντούρι

Κατασκευή: Έχει περίπου εκατό μεταλλικές χορδές, οι οποίες δένονται σε μικρά ακέφαλα καρφιά στο αριστερό τμήμα του οργάνου. Οι χορδές για να διατηρούν σταθερή απόσταση από το καπάκι, ακουμπούν δεξιά και αριστερά σε μικρούς μεταλλικούς κυλίνδρους, τα μαξιλάρια.

Τεχνική: Παίζεται πάνω στα πόδια του οργανοπαίχτη, ή ακουμπισμένο πάνω σε ένα ειδικά κατασκευασμένο τραπέζι, ή

<https://eclass03.sch.gr/courses/5012017116/>

κρεμασμένο στο λαιμό του εκτελεστή. Ο ήχος του είναι αρκετά δυνατός και παράγεται με το χτύπημα των χορδών. Οι μπαγκέτες κρατιούνται με τη βοήθεια του αντίχειρα, ανάμεσα στο δείκτη και το μεσαίο δάχτυλο και το παίξιμο γίνεται κυρίως με τον καρπό. Το σαντούρι μπορεί να παράγει μια μεγάλη ποικιλία σε ηχητικές αποχρώσεις, μελωδικά στολίδια και ρυθμικά σχήματα.

Προέλευση: Διαδόθηκε από τους Έλληνες της Μ. Ασίας, της Πόλης και της Σμύρνης. Εμφανίζεται στο χώρο του Αιγαίου κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας, ωστόσο παιζόταν στην Ελλάδα και πριν το 1922, σε περιορισμένη όμως κλίμακα.

Μουσική Β' Γυμνασίου - Βιβλίο Μαθητή

Αξίζει να επισκεφτείς τους παρακάτω συνδέσμους:

- η Αρετή Κατιμέ παίζει σαντούρι στην τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων - Αθήνα 2004
[Areti Ketime - Mes stou Aigaiou - YouTube](#)
- Η αρχή και το πιο γνωστό απόσπασμα από την ταινία *Zorba the Greek* του Μιχάλη Κακογιάννη
[Ν.Καζαντζάκης, Αλέξης Ζορμπάς, Η γνωριμία - YouTube](#)
[Zorba the Greek - Mikis Theodorakis \(Official Video Clip\) - Bing video](#)
[Zorba le Grec - Sirtaki - YouTube](#)
- απόσπασμα από συνέντευξη του Νίκου Καζαντζάκη στην Ελληνική υπηρεσία του BBC το 1953
[Ο Νίκος Καζαντζάκης μιλάει για τον Θεό \(NTOKOYMENTO\) - YouTube](#)
- Η ζωή του Αλέξη Ζορμπά (πραγματικό όνομα Γεώργιος Ζορμπάς, 1865 - 1941)
[Αλέξης Ζορμπάς - Βικιπαίδεια \(wikipedia.org\)](#)

- Ο Ν. Καζαντζάκης στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης
[Νίκος Καζαντζάκης : Nikos Kazantzakis \(historical-museum.gr\)](https://historical-museum.gr/)

B. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

1. Να δηλώσετε τον **χρόνο** και τον **τόπο** του αποσπάσματος.
2. Να δώσετε έναν **τίτλο στις ενότητες** του αποσπάσματος:
 - 1η (Τον πρωτογνώρισα ... Ξημέρωνε.):
.....
 - 2η (Ό,τι απ' όλα ... του Παναΐτ Ιστράτη):
.....
 - 3η (- Και τι έχεις στον μπόγο; ... μη μας κρυώσει):
.....
3. Να εντοπίσετε στο κείμενο τα σημεία στα οποία **περιγράφεται ο Ζορμπάς**.
4. Να δηλώσετε **το είδος του αφηγητή**.
.....
5. Η αφήγηση είναι ευθύγραμμη με δυο βασικές **αναδρομικές αφηγήσεις** και ένα σημείο με **πρόδρομη αφήγηση**. Να τις εντοπίσετε.
 - Αναδρομική
.....
.....
 - Αναδρομική
.....
.....
 - Πρόδρομη
.....
.....

6. Στο απόσπασμα «Άνοιξαν με προσοχή ... μη μας κρυώσει» να εντοπίσετε **τρεις παρομοιώσεις** και να σχολιάσετε τη **λειτουργία** και την αποτελεσματικότητά τους.

■ 1^η

.....

■ 2^η

.....

■ 3^η

.....

7. Να αντιστοιχίσετε τα αποσπάσματα με τα αντίστοιχα **σχήματα λόγου**:

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ
1. Το μάτι του ήταν καρφωμένο απάνω μου	Α. Ασύνδετο
2. Όταν με σφίξουν οι φτώχειες	
3. Με τις καφετιές από γιδότριχα φανέλες	Β. Πολυσύνδετο
4. Έκλεισα τον Ντάντε	
5. Θαρρείς και βεβαιώθηκε πως εγώ ήμουν αυτούς που ζητούσε κι άπλωσε το χέρι αποφασιστικά κι άνοιξε την πόρτα.	Γ. Μεταφορά
6. Το πρόσωπο του ήταν γεμάτο ζάρες, σκαλισμένο, σαρακοτρυπημένο, σα να το 'χαν φάει τα λιοβόρια κι οι βροχές	Δ. Χιαστό
	Ε. Υπερβατό

7. Οι γλώσσες, οι σκορπιοί, τα σελάχια γυρνούσαν από τις νυχτερινές επιδρομές τους να κοιμηθούν	Στ. Μετωνυμία
8. Όλες τις δουλειές, του ποδαριού, του χεριού, του κεφαλιού, όλες.	Ζ.
9. Ν' ανέβουν στο πρόσωπο του νερού τα ψάρια να τσιμπήσουν	Προσωποποίηση
10. Βουλιαγμένα μάγουλα, χοντρή μασέλα, εξογκωμένα ζυγωματικά, ψαρά κατσαρωμένα μαλλιά, μάτια που σπίθιζαν.	Η. Παρομοίωση
11. Εντύπωση ... δυστυχισμένου ξύλου	
12. Μου μιλούν και δεν ακούω, κι αν ακούσω, δεν μπορώ να μιλήσω	

Γ. Ας δημιουργήσουμε

1. Να υποθέσεις ότι είσαι ο Ζορμπάς, ο οποίος αφηγείται σε ένα φίλο του τη συνάντησή του με τον συγγραφέα. Η αφήγησή σου να έχει έκταση 200 λέξεων.
2. Να υποθέσεις ότι είσαι ο συγγραφέας και γράφεις στο ημερολόγιό σου τα συναισθήματα που σου προκάλεσε η γνωριμία με τον Αλέξη Ζορμπά. Το κείμενό σου να έχει έκταση 150 λέξεων.